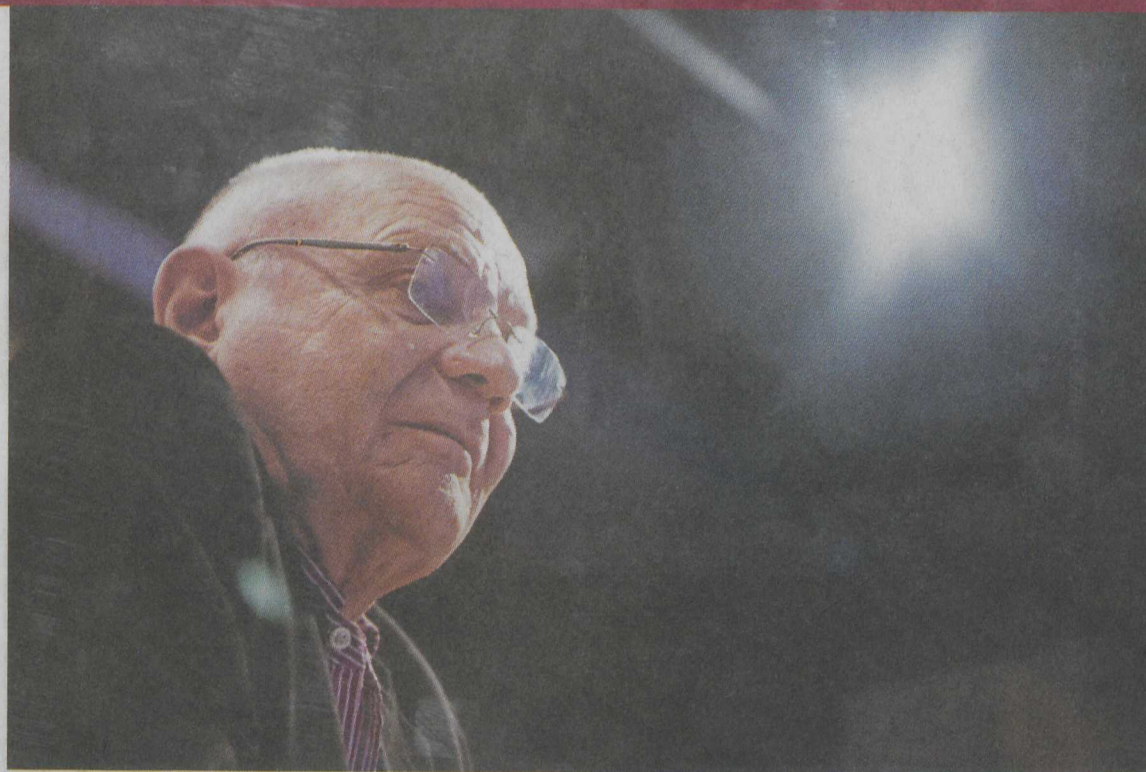

AZ IRIGYKEDŐ UTÓKOR IV.

Kortársainkat nem választhatjuk meg, nem cserélhetjük le, de ha szerencsénk van, akkor akadnak köztük kivételes emberek is, akikért irigyelni fog minket az utókor. Egyetlen közös jellemzőjük: minden korban kevesen vannak.

A tehetségességnek, élményanyagoknak, szépíráserzéknek, eredetiségnek, másságnak, alkotásváagnak és kifejezőkészségnek miféle keverecse vagy elegye szükséges ahhoz, hogy egy művészember maradandót alkosson dalszövegíróként, prózaíróként, forgatókönyvíróként és filmrendezőként is? Ha tudnánk a választ, mi mindannyian Bereményi Gézák volnánk.

FOTÓ: ERDŐS DÉNES

BEREMÉNYI GÉZA

Életérzéseket gyárt

Sok évvel később Debrecenben találkoztam vele újra, egy közös újságíró ismerősünk által rendezett kerti partin. Sokáig beszélgettünk, sőt, az éjszaka közös éneklésbe torkollt, s amit soha nem képzeltem volna: éppen vele, a szerzővel együtt ordíthattam egyik kedvenc Cseh-Bereményi dalomat, az Illegaliást. „Ott én elszúrtam, hogy nyolcvannyolcban elvettem feleségül Marit... Pont nyolcvannyolcban, március hónapban, midőn a politika szakít... Mondok apósna, te aztán jó vagy, marha nagy politikus, öreg... Az ember nőszül, hozzád megy vőül, s bánja rögtön meg... Üvöltöttünk egymás arcába bele, s megittunk whiskyt, három rekeszt...”

Történt egy kínos találkozásunk is, remélhetőleg ő már nem emlékszik rá, én azonban igen. Öt-hat éve lehetett, az akkor frissen megjelent verseskötete kapcsán készítettem interjút vele egy kocsmában, és közben több sört ittam a kelleténél. Nem tudom, hogy mikor és hogyan értem haza, mindenesetre másnap, amikor az interjú megírásához hozzáfogtam, döbbenet tapasztaltam, hogy a diktafont az interjú befejezésekor elfelejtettem leállítani. És a saját hangomat hallottam, ahogy rendelem a köröket, s közben magyarázok, panaszkodom, üvöltök, ő meg csitítani próbál, s nem érti a helyzetet, mit hadovál ez a hülye itt összevissza, hiszen csak egy interjúról volt szó, nem? Jaj, most is elfog a szégyen, ha rá gondolok. De az nagyon szép volt, amit a búcsúzáskor mondott, nem emlékeztem rá persze, csak a diktafonról hallottam vissza másnap a szavait: „Bátorság, csak erősen, nem lesz semmi baj.”

Tavaly a budapesti Nyitott Műhelyben láttam rendezvényen, de nem merem odamenni hozzá, pedig meg akarom neki a búcsúszavakat köszönni. Megtelt a hely, ő azonban egyedül volt. Vibrált körülötte a levegő, s mintha filmen látnám: egy mély fotelben üldögélt, és az ablakon át bámult kifelé a holdvilágos éjszakába magányosan, szótlánul.

Bereményi, a holdvilág

Ráadásul abban sem lehetünk biztosak, hogy ő maga tudna válaszolni a kérdésre. Azt hiszem, csak hümmögne, s azt dűnyögné, hogy „igen, kell valami ilyesmi, hogy tehetség és íráskészség és életanyag satöbbi, de kell hozzá valami más is, amiről nehéz megmondani, hogy micsoda, mindenesetre a satöbbi, az kell”. Majd hosszan bólogatna, „satöbbi, igen, az kell hozzá leginkább”, majd eszébe jutna egy régi kép, egy séta a Duna partján, ősszel, amikor feltűrt gallérral sétál egy ember a pesti oldalon, a vizet nézi és hosszan elmereng. Ki ez? Honnét jön? Hová tart? S ezzel a képpel máris Bereményi Géza műhelyében járunk, ahol életérzéseket gyárt a mester. Számomra ugyanis ő elsősorban életérzésíró, s ebbéli minőségében Krúdy Gyulával rokon.

Bereményi Géza agya lírai ütemekre jár, de a keze egy prózaíróé, a szeme pedig filmes tekintet – ez volt Krúdy Gyula

KÁCSOR ZSOLT

titka is, ezért lehetett a Szindbádból remekműnek tekinthető filmet csinálni. Bereményi egy született, de nem alanyi költő, aki a film nyelvén is lírai nagregényt ír, magyar életérzésregényt, ezért remekmű az Eldorádó, és ezért remekművek a dalok, jó, nem mindegyik az, de a fele biztosan.

Az irigykedő utókor kedvéért mondom, hogy Bereményi körül furcsán vibrál a levegő. Életemben először úgy harminc éve láttam Egerben, a Liceumban, amelynek nagytermében Cseh Tamás énekelt egy este, Bereményi pedig az előadás alatt a sötét folyosón ült egy holdvilágos ablakmélyedés alatt. Véletlenül pillantottam meg, valamiért ki kellett mennem a teremből, akkor vettem észre. Némán ült, meg sem moccant, azt hiszem, cigarettázott, és az ablakon át bámult kifelé. Vibrált körülötte a levegő, s olyan volt, mintha filmen látnám: a háttérben Cseh Tamás énekelt több

száz ember előtt, a folyosó visszhangos csendjében pedig Bereményi üldögélt magányosan, egyedül.

Evekkel később ugyancsak Egerben történt, hogy miközben interjút készítettem vele, az irodahelyiség, ahol ültünk, egyszerre csak „bereményiessé” változott. Nehéz ezt megmagyarázni. Olyan volt, mintha az író saját magához alakította volna a teret, mi több – hadd használjak nagy szavakat –, a világot. Az irodában (az egykori Ifjúsági Ház első emeletén ültünk) sötét volt, de Bereményi nem kapcsolatott villanyt. Egy asztali lámpa derengett mögöttünk. Bereményi ujjai közt cigarettát, előtte egy pohár vörösbor, ő meg nézett rám, s premier plámban csak a szemét láttam, a figyelmes, várakozó, megfigyelő, rendezői tekintet. Olyan volt, mint egy színész, akinek végre nem kell komolyan játszania, s bátran lehet komolytalanul komoly önmaga.